

593.106492
E61
Ent.

ENTOMOLOGISCHE BERICHTEN

MAANDBLAD UITGEGEVEN DOOR

DE NEDERLANDSE ENTOMOLOGISCHE VERENIGING

Officiële afkorting (World List): Ent. Ber., Amst.

Deel 36

1 november 1976

No. 11

Adres van de Redactie:

B. J. LEMPKE, Plantage Middenlaan 64, Amsterdam 1004 — Nederland

INHOUD: A. DIAKONOFF, Change of a genus group name (Lepidoptera) (p. 161). — BEREND AUKEMA, Voorkomen en levenswijze van *Oxycarenius modestus* (Fallén, 1829) (Heteroptera, Lygaeidae) (p. 161). — R. BATTEN, Mordellidae (Coleoptera) from the south of France and the Pyrenees (p. 164). — H. A. COENE, Einige Bemerkungen zur Tagfalterfauna Westbulgariens (p. 171). — Korte mededeling (p. 176: B. J. LEMPKE).

Change of a genus group name (Lepidoptera)

by

A. DIAKONOFF

Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Leiden

Dr. I. W. B. Nye of the British Museum (Natural History), London, kindly drew my attention to the fact that the genus group name *Clepsimorpha* Diakonoff, 1971, in the Tortricidae (*Veröff. Zool. StSamml. Münch.* 15:172), is preoccupied by *Clepsimorpha* Janse, 1900, in the Gelechiidae (The moths of South Africa 6:190).

I therefore change that name to *Clepsiphyes* nom. nov. The type species is *Capua pigra* Meyrick, 1921, from Java. The gender of the genus name is feminine.

Raamsteeg 2, Leiden.

Voorkomen en levenswijze van *Oxycarenius modestus* (Fallén, 1829) (Heteroptera, Lygaeidae)

door

BEREND AUKEMA

ABSTRACT

Oxycarenius modestus (Fallén) (Heteroptera, Lygaeidae) was captured in 1974 at two different localities in the province of Limburg. These were the first records since Cobben (1951) recorded it as new for the Dutch fauna from the same province. The larvae were successfully reared in female catkins of *Alnus glutinosa* (L.), which contained the ripe seeds. The biology of the species is discussed and the last instar larva is figured.

R. H. Cobben vermeldde in 1951 de eerste en tot dusverre enige vondsten van *Oxycarenius modestus* (Oxycareninae) in Nederland: Melick-Herkenbosch, 14.VIII.1948, 1 ♀; 17.VIII.1948,

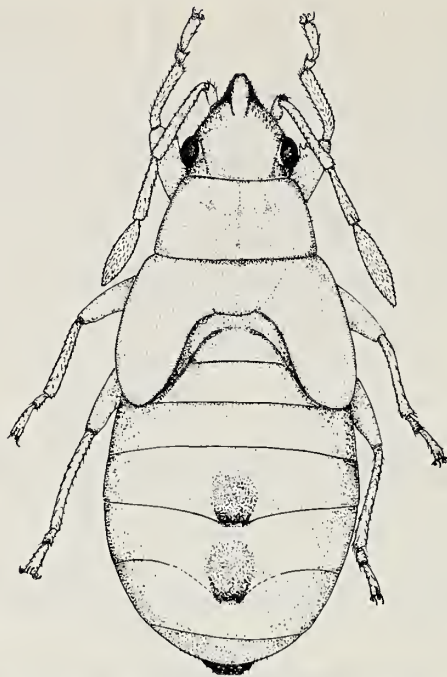

Fig. 1. *Oxycarenus modestus* (Fallén). Larve laatste stadium (lichaamslengte 3,1 mm). Tekening B. Aukema

1 ♂; 23.IV.1949, 1 ♀ en op 5.VIII.1949, 2 ♂, 4 ♀ en 1 larve. Het biotoop omschrijft hij op grond van zijn waarnemingen als natuurlijke bosvegetaties in het Alnion glutinosae-verbond. Dit is in overeenstemming met Wagner (1966): „Die Art lebt an Erlen, vorwiegend im Gebirge an *A. incana* L., seltener in der Ebene an *A. glutinosa* L.”

Tijdens een kort verblijf in de omgeving van Roermond klopte ik *O. modestus* op 3.VIII.1974 van *Alnus glutinosa* (L.). De betreffende, tamelijk oude elzen staan in een rij van een stuk of tien langs de oever van een smalle beek (uitkomend in de Swalm), die voor een deel langs de weg loopt, welke de dorpen Weiler en Asselt verbindt. De onderste takken waren vanaf de weg met behulp van de vangparaplu af te kloppen. Aan deze takken zaten grote hoeveelheden nog groene, in 1974 gevormde elzeppen en een kleiner aantal zwarte, overjarige proppen, die nog zaden bevatten. De dichte ondergroei bestond voornamelijk uit *Galium aparine* (L.) en *Urtica dioica* L. Achter de rij elzen bevond zich een perceel weiland. Het is duidelijk dat deze vindplaats een verruiming inhoudt van de biotoop-omschrijving van Cobben (1951).

Bij mijn eerste bezoek op 3.VII.1974 verzamelde ik na zeer intensief kloppen drie mannetjes en enkele larven. De volgende dag probeerde ik het nog eens, met als resultaat een vierde mannetje (het was op beide dagen bewolkt en regenachtig). Behalve *O. modestus* kwamen er op deze elzen nog de volgende soorten wantsen voor: *Agnocoris reclairei* Wagner (een mannetje, vermoedelijk afkomstig van wilgen in de omgeving), *Orthotylus flavinervis* (Kirschbaum), *Anthocoris nemoralis* (Fabricius), *A. nemorum* (Linné) en *Kleidocerys resedae* (Panzer). Daar het de laatste dag van mijn verblijf ter plaatse was, nam ik een aantal oude elzeppen (ongeveer 400 stuks) mee. Dit omdat *O. modestus* mij wel enigszins deed denken aan onze *Gastrodes*-soorten, die immers een deel van hun levenscyclus doorbrengen in de kegels van koniferen. Van *O. modestus* was, naar mij later uit de literatuur bleek, slechts bekend dat de overwinterde imagines wel eens in oude proppen worden aangetroffen (Wagner, 1966). De meegenomen proppen bevatten echter twee mannetjes en een veertigtal larven van verschillende stadia.

De larven zijn aan hun habitus duidelijk als *Oxycarenus*-larven te herkennen (Fig. 1); met name de vorm van de kop is vanaf de eerste stadia karakteristiek. Ze zijn rood van kleur; kop en borststuk zijn, evenals bij de laatste stadia de vleugel- en scutellumaanleg, donkerder. Poten, sprieten en rostrum zijn roodachtig geel tot rood; bij de eerste stadia is de achterrand van het metanotum smal geelbruin. Het rostrum is bijzonder lang en reikt bij het laatste stadium tot aan het derde sterniet. Er zijn twee abdominaal-klieren aanwezig, de voorste ontbreekt. Voor de imaginale vervelling wordt het hele dier op het abdomen na donkerder van kleur. De larven bezitten de opvallende punctering op kop en pronotum van de volwassen dieren nog niet.

De larven gingen met enkel de oude proppen in een glazen kweekpot. Ze verdwenen onmiddellijk weer tussen de schubben van de proppen. Eén keer per week verving ik de proppen door verse oude proppen, die in het Erasmuspark te Amsterdam geplukt werden (deze bevatten nog steeds een aantal zaden). Twee keer per week controleerde ik de inhoud van de kweekpot door de proppen stevig uit te tikken boven een vel wit papier. De larven zagen er steeds welvarend (volgezogen) uit. Slechts af en toe werd een dood exemplaar aangetroffen, waarschijnlijk als gevolg van beschadigingen opgelopen bij het uittikken van de proppen. Gezien de hoeveelheid lege huidjes vonden er ook veel vervellingen plaats (ik heb niet kunnen constateren waar en op welk moment van de dag de vervellingen plaats vonden). Imagines werden uit de kweek verwijderd als ze helemaal uitgekleurd waren. De kweek was in eerste instantie ook bedoeld om een aantal volwassen dieren in handen te krijgen; bovendien ontbraken mij de tijd en de mogelijkheden om de kweek nauwkeuriger te observeren of voort te zetten. De imagines vertoonden zich evenals de larven slechts zelden buiten de proppen.

Aldus verliep de kweek voorspoedig; het resultaat was: 14.VII.1974, 1 ♂ en 6 ♀; 17.VII 8 ♂ en 2 ♀; 21.VII, 5 ♂ en 4 ♀ en op 24.VII 4 ♀. In totaal dus veertien mannetjes en zestien vrouwtjes.

Op grond van het bovenstaande kan worden aangenomen dat *O. modestus* zich tijdens de larvale periode voedt met de zaden van *Alnus glutinosa*, terwijl deze zaden zich nog in de oude proppen bevinden. De larven vertonen daarbij een zeer verborgen leefwijze. Ook lijkt het aannemelijk dat de imagines in de oude proppen verblijven, mogelijk totdat de nieuw gevormde proppen rijpe zaden bevatten en opengaan (dit gebeurt nog vóór de winter). Volgens Wagner (1966) overwintert *O. modestus* als imago en wordt zij in het voorjaar op de bloeiende elzekatjes en in de oude elzeppen gevangen. De kopulatie zou plaats vinden in april, waarna de larven van mei tot in augustus voorkomen. Het is dus denkbaar dat de imagines overwinteren in de „nieuwe” oude proppen en dat de dispersie van *O. modestus* plaats vindt voorafgaande aan de reproductie-activiteit (in april), waarna de eieren dan zouden kunnen worden afgezet in de oude proppen, namelijk daar waar direkt voedsel voor de larven beschikbaar is.

Oxycarenus modestus heeft een boreo-montane verspreiding. Ze is gevonden in Noorwegen, Zweden, Finland, de Baltische staten, West-Rusland, Polen, Nederland (Limburg), Frankrijk, Zwitserland, Italië, Oostenrijk, Tsjechoslowakije, Hongarije, Joegoslavië, Roemenië, Zuid-Rusland en Turkije (Stichel, 1958). In Duitsland komt de soort voor in Saksen, Thüringen, Brandenburg, in de Harz, op de Hunsrück en in het Rijn-Main gebied (Wagner, 1966), terwijl Cobben (1951) haar bij Hoengen ving. Van R. H. Cobben ontving ik bovendien nog een derde vindplaatsopgave voor Nederland: Jabeek, 10.III.1974, een vrouwtje, leg. L. Willemse.

O. modestus blijkt dus op meerdere plaatsen in Limburg voor te komen. Het is de moeite waard om door het uitkloppen van oude elzeppen de verspreiding van *O. modestus* in Nederland verder na te gaan. Kweekproeven zouden ons nog veel kunnen leren omtrent de leefwijze en de levenscyclus, terwijl ook de factoren die de verspreiding bepalen verre van bekend zijn. Geschikte habitats (natuurlijke of aangeplante elzenbestanden) lijken ook in de rest van Nederland in ruime mate voorhanden te zijn, maar vooralsnog schijnt de verspreiding van *O. modestus* tot Limburg beperkt te zijn!

LITERATUUR

- Cobben, R. H., 1951. Hemiptera Heteroptera: soorten uit Limburg, nieuw voor de Nederlandse fauna. *Natuurh. Maandbl.* 40: 52—53.
- Stichel, W., 1958. *Illustrierte Bestimmungstabellen der Wanzen*. II. Europa (Hemiptera Heteroptera Europae) IV: 154. Berlin.
- Wagner, E., 1966. Wanzen oder Heteropteren I. Pentatomorpha. *Die Tierwelt Deutschlands* 54: 144. Jena.